

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændringer af lov om friskoler, om hjemmeundervisning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 2877, fremsættelsen i tidenden sp. 2747).

Lovforslaget sættes til forhandling.

K. B. Andersen: I rækken af lovforslag om ændrede økonomiske kår for de forskellige skoleformer er vi nu nået til lovforslaget om friskolerne. Nu er det ikke et forslag til en ny friskolelov, som den højtærede undervisningsminister har fremsat, og som vi behandler i dag, men alene et forslag om ændringer i tilskudsbestemmelserne, således som det også udtrykkeligt fremgår af ministerens fremsættelsestale. Disse ændringer vedrører de økonomiske vilkår for friskolerne og er dels foranlediget af nogle forhold, der vanskeliggjorde beregningerne på det tidligere grundlag og tillige vanskeliggjorde det for skolerne at budgettere på ordentlig måde, dels af et ønske om at give disse skoler et større tilskud.

Fremover vil tilskuddet som nævnt i lovforslaget først og fremmest bestå af 85 pct. tilskud til leder- og lærerlønnen, hvorved man bringer denne på linje med lønnen i folkeskolen, endvidere af et tilskud på 50 pct. af kommunernes gennemsnitlige udgift pr. barn i den offentlige skole og endelig af et grundtilskud til de små skoler.

Man kan så spørge, og det er rimeligt at gøre det her i dag, hvor det er mere principielle ting, vi skal beskæftige os med: er dette for lidt, eller er det for meget, eller har regeringen ramt plet med de tilskudsregler, den har foreslået? Her kan man vel sige, at princippet vedrørende tilskud må være det, ministeren har givet udtryk i sin fremsættelsestale, idet han siger:

„Dette er bedst stemmende med disse frie skolers idégrundlag, at skolekredsen, der ønsker en friskole opretholdt, selv må ofre noget for, at skolen kan holdes i gang. På den anden side bør det bidrag, forældre kredsen selv skal skaffe til veje, heller ikke være så stort, at forældre,

der gerne ønsker deres børn i en friskole, holdes borte derfra af økonomiske grunde.“

Jeg kan ikke lade være at tilføje i en parentes, at det var ønskeligt, om vi snart kunne nå lige så langt med hensyn til den videregående uddannelse, men det er en anden historie, som jeg ikke skal komme ind på i dag.

I praksis er ministerens princip blevet til et tilskud på 75 pct. af driftsudgifterne, og det vil formentlig være ganske rimeligt, når man skal følge det princip, ministeren har opstillet, men jeg vil gerne i forbindelse med dette spørgsmål om dækning pege på et problem, som jeg mener vi kan se på i det udvalgte, der formentlig bliver nedsat.

Ved den nye lov ophæver man den hidtidige begrænsning, der satte 80 pct. af driftsudgifterne som maksimum. Jeg vil gerne have, at vi får lejlighed til at se på, hvorledes dette kan virke for enkelte skoler. Når jeg peger herpå, er det, fordi der i lovforslagets bemærkninger står følgende:

„Ved en gennemregning af tilskuddene for kalenderåret 1958 til de enkelte friskoler efter foranstående forslag har det vist sig, at der for de ganske enkelte skoler, der ville få dækket omkring 100 pct. af driftsudgifterne, forelå særlige forhold, f. eks. gennem kombination med børnehjem. Selv om der således næppe vil være risiko for, at skolerne efter forslaget vil få dækket mere end driftsudgifterne, anser man det dog for rigtigst udtrykkeligt at fastslå, at det samlede tilskud til en skole, der ikke er en selvejende institution, ikke må overstige dens driftsudgifter.“

Selve den omstændighed, at der i bemærkningerne tales om dækning ud over driftsudgifterne i særlige tilfælde, medfører, synes jeg, at vi må se lidt nærmere på dette punkt i udvalget og høre, under hvilke betingelser det eventuelt kan ske. I øvrigt har ministeren jo taget forbehold med hensyn til de 50 pct. af udgifterne til det almindelige skolevæsen, som man vil betale til friskolen. Man siger ganske enkelt i bemærkningerne, at disse 50 pct. er ikke udtryk for en højere eller mere snedig visdom, men simpelt hen det tal, man er nået frem til for at kunne ende på de 75 pct., hvor man gerne ville ende. Skulle det vise sig ikke at få denne

[K. B. Andersen.]

virkning, må det forbehold formodentlig bruges både i opadgående og nedadgående retning.

Det er efterhånden mange penge, det drejer sig om i denne lovgivning. Efter loven vil tilskuddet nu kunne komme op på 12 mill. kr. til de egentlige friskolers ca. 12 000 elever, d. v. s. 1 000 kr. pr. barn, Det er dog en post.

Jeg beder om formandens tilladelse til at citere en lille historie fra Aktuelt's bagside forleden dag med overskriften „Moralsk historie“:

„En mand kom forleden op i Københavns skoledirektion og fortalte, at han lige var flyttet til en af omegnskommunerne. Han var meget ked af, at hans datter nu skulle flytte til en anden skole, og spurgte, om hun ikke stadig kunne få lov at gå i København. — Det kan vi ikke tage stilling til, men det kan måske lade sig gøre, hvis Deres nye kommune vil betale, lød svaret. — Kan jeg ikke selv betale? spurgte manden. — Joh, det kan De måske godt! — Hvor meget koster det? — Åh, ca. 1 600 kr. om året! — 1 600 kr., så meget har jeg aldrig betalt i skat på et år!“

Det er måske en meget nyttig historie, når vi nu med denne friskolelov kommer op på 1 000 kr. pr. barn. Jeg ved nok, at nogle vil sige, at de penge, man på den måde yder til friskolen, spares i det offentlige skolevæsen, der alligevel skulle sørge for, at børnene fik en skolegang, og det er selvfølgelig delvis rigtigt, men heller ikke mere.

Da friskoleloven blev fremsat her i tinget i 1946, stod der i bemærkningerne, og daværende undervisningsminister Hartling udtalte sig på samme linje:

„Når man ikke mener at kunne foreslå et højere tilskud, er det også, fordi man kun ved at kræve et offer fra de forældres side, der ønsker deres børn i friskolen, kan sikre sig mod en kunstig vækst af friskolen og forhindre, at der oprettes friskole, så snart der på nogen måde kan rejses kritik mod folkeskolen. Det må jo erindres, at en friskole i en kommune altid fører til en splittelse af kommunens skolevæsen og eventuelt kan bevirke, at kommuneskolen må indrettes med mindre

klassedeling og i det hele på anden måde, end hvis alle kommunens undervisningspligtige børn kunne samles i samme skole, og man kan ikke fortænke den kommune, der har ofret en del på at skabe et godt kommunalt skolevæsen, i, at den ser med misfornøjelse på, at en større del af kommunens skolepligtige børn vandrer ud for at danne en friskole, der derefter oprettes med rigeligt offentligt tilskud, medens folkeskolens undervisning svigtes og dens nyopførte lokaler lades halvtomme.“

Det var altså venstres daværende højtærede undervisningsminister, der udtalte sig så hårdt. Jeg vil sige det samme, men med lidt blidere stemmeføring, nemlig at selvfølgelig kan der være nogle problemer af den art i forbindelse med støtten til friskolerne.

Med denne lov sikres der friskolerne rimelige arbejdskår, og jeg mener, det er godt således. Jeg mener også, det er godt, at der, som der plejer at være, bliver bred enighed her i tinget om denne lovgivning. Det er mærkeligt at se, hvordan netop spørgsmålet om tilskud til friskolerne gang på gang har voldt politisk ravage i mange lande. Det er ikke længe siden, vi hørte, hvor store besværligheder det førte med sig i Frankrig. Også i andre lande har dette spørgsmål, som vi løser på selvfølgelig måde og i enighed, givet anledning til mange besværligheder. Det er rimeligt, at friskolerne får disse kår, fordi der bag de bedste af dem står traditioner, der har haft betydning for hele vort skolevæsen. Der er i alle tilfælde stadig et område, hvor friskolerne kan vise vej, nemlig med hensyn til samarbejdet mellem hjem og skole. Det kunne vel nok være bedre, end det er i den offentlige skole. Men det er vel som oftest ikke skolernes skyld, at det ikke er bedre i den offentlige skole.

Man kunne spørge — jeg skal ikke gøre det langt, men vil dog gerne gøre en bemærkning om problemet — hvordan friskolen passer ind i det skolebillede, der er skabt for nylig. Jeg tænker ikke specielt på, om den egentlige friskole kan klare de opgaver, som det ny skolebillede lægger op til. Her er jeg temmelig fuld af fortrøstning, og jeg har været glad for at læse de optimistiske beretninger i medlemsbladet for foreningen Hjem og Skole, hvor også

[K. B. Andersen.]

flere friskolelærere har været inde på, at man ikke var så bekymret. Det skulle nok klares efter en vis overgang. Jeg er mere betænkelig ved — og det er det, jeg gerne vil fremdrage i dag, bl. a. for derved at få en udtalelse fra den højtærede minister — at vi nu under denne lov også har de private real- og gymnasieskolelæreres hovedskoleklasser, en gruppe skoler, der ikke hører til det, vi kalder egentlige friskoler. Jeg er ikke i tvivl om, at de fleste af dem helt og fuldt vil leve op til lovens ånd, men man har af og til set på tryk, og jeg fik det forebragt mundtligt forleden af en person, der står disse skoleformer meget nær, at disse skoler nok skulle få meget gode kår, fordi de kunne give den mellemskoleundervisning, man har forhindret de offentlige skoler i at give. Det må vel være meningen — det vil jeg gerne spørge den højtærede minister om — at hvor der kun er en 6. og 7. klasse i en skole af denne art, må det være en udelte klasse med differentiering inden for den enkelte klasse under hensyn til børnenes anlæg og evner, således at de alle får det fulde udbytte af deres skoletid, så undervisningen ikke bare lægger an på at forberede dem af børnene, der skal videre til real- eller gymnasielinjen. Der står i friskolelovens § 1, at friskolerne skal give en undervisning, der står mål med, hvad der almindeligt kræves i folkeskolen, og der må selvfølgelig også være en differentiering, der virkelig tager hensyn til de forskellige børns anlæg og evner.

Bestemmelserne vedrørende lovens ikrafttræden og tilbagevirkende kraft kan jeg fuldt ud anerkende. Jeg vil gerne spørge ministeren, om den lille lovændring, vi vedtog i fjor, da rådighedsbeløbet fra at være delt op i tre områder landet over blev samlet til et beløb for hele landet, for så vidt slet ikke når at træde i kraft, da den skulle vedrøre tilskudsåret 1959, og denne lov gives med tilbagevirkende kraft fra januar 1959. Sådan har jeg forstået det, og jeg kan eventuelt få svar i udvalget, men jeg

vil dog gerne være sikker på, at jeg har forstået dette rigtigt.

Til sidst en lille bøn til den højtærede minister i forbindelse med fremtidige lignende forslag. Det foreliggende lovforslag er et af de forslag, hvor det på samme måde som i den ungdomsskolelov, vi arbejder med for tiden, hedder, at i § 1 ændres det og det og i § 3, stk. 2, det og det og sådan videre frem. Det er et forhold, som gør det meget vanskeligt at få det fulde overblik over, hvad det hele egentlig drejer sig om. Jeg indrømmer, at den højtærede minister måske kan forsvare sig med, at det kun drejer sig om ændringer på visse bestemte punkter, men det er dog ganske givet, at når vi nu har friskoleloven til behandling, kunne det tænkes, at der var andre ting, man kunne ønske at se på samtidig, og det kunne tænkes, at vi fik mere ud af arbejdet med sagen, når vi havde samtlige paragrafer ved hånden. Man kan sige, at det kan de af os, som får sæde i udvalget, nemt skaffe sig. Det er rigtigt.

Men også tingets øvrige medlemmer skulle gerne have de samme muligheder for at få et helhedsbillede, og skal man først til at skaffe sig den sidste friskolelov og opdage, at den på samme måde henviser til de foregående, bliver det lidt besværligt. Derfor ville det have været rart, om man havde anvendt den fremgangsmåde, som man har brugt ved udformningen af flere love her i tinget, nemlig at man enten som bilag optrykker den gamle lov og fremhæver, hvad der ændres, eller man som bilag vedlægger den bekendtgørelse, der blev udarbejdet i maj 1959 til den gamle lov. Dermed havde man virkelig haft en mulighed for at sammenligne. Man taler somme tider om, at vi laver lovjaskeri, og man spørger, om det er administrationen eller folketinget, der udformer lovene. Det ville i hvert fald fremme bestræbelserne for, at det bliver os, der laver lovene, og det ville hjælpe os, hvis vi fik så megen hjælp som muligt til selve tilblivelsen. Dette er altså en lille bøn om, at man ved fremtidige

[K. B. Andersen.]

love, der er så omfattende som denne, vedlægger den lov, som rettelserne vedrører, som bilag.

Med disse bemærkninger skal jeg på min gruppes vegne tilsige en velvillig behandling af lovforslaget i det udvalg, som bliver nedsat.

Kr. Juul: Det foreliggende lovforslag har den rimelige begrundelse, at det tilskud, friskolerne opnår, er faldet ganske betydeligt på grund af den beregningsmåde, der hidtil har været anvendt. Hvis der ikke gribes ind, vil mange friskolors økonomi komme ud for en belastning, som er urimelig, og som en del af dem ikke vil kunne holde til. Friskolerne er stadig et værdifuldt led i vor skole og bør have rimelig mulighed for at fortsætte deres virksomhed. Den udvikling, der er i gang inden for folkeskolen med den stærke centralisering, byder måske på visse fordele, men næppe det ideelle. Den voldsomme nedtromling af de nuværende distriktsskoler, der finder sted på grundlag af flertalsafgørelser på forældremøder og i kommunalråd, betyder på visse områder tab af værdier. Den personlige skole vil have bedre vilkår under forhold, hvor hjem og skole har nær forbindelse med hinanden.

I mange kommuner findes der et betydeligt mindretal af forældre, der har den opfattelse. I skoleloven af 1958 blev der indført en vis beskyttelse af disse mindretal, men den ser ikke ud til at have haft nogen større betydning i praksis, og da jeg tror, ministeren er forstående over for de forældre, som ønsker at bevare den hidtidige skole, vil jeg gerne spørge ministeren, om han ikke mener, der kunne være grund til at udbygge bestemmelsen noget, så det blev lidt lettere at bevare en distriktsskole. Måske vil ministeren dertil svare, at der jo er adgang til at danne friskoler, og at det netop er den mulighed, der udbygges gennem det foreliggende lovforslag. Det skal jeg villigt erkende, men det er alligevel et spring at tage, som de pågældende forældre kredse måske ikke altid vil være indstillet på. Savnet af de små distriktsskoler vil måske først for alvor føles, når de er væk. Det savn kan træffe at blive så stort, at

friskolen får en ny blomstringstid, som af adskillige hjem vil blive hilst med glæde.

De nye former for tilskud, der nu foreslås, er lidt vanskelige at bedømme uden at have beregninger ved hånden. Dem har der formentlig været foretaget en del af i ministeriet, idet det anføres, at de nye regler vil betyde en væsentlig stigning af tilskudsprocenterne for de enkelte skoler. Det må også anses for at være strengt påkrævet, da friskolerne i landdistrikterne ved den sidste tilskudsfordeling kun har opnået et tilskud på 56,4 pct. af skolernes driftsudgifter.

Af den hidtidige lov er forsvundet loftet over tilskudsprocenten, som var sat til 80 pct. Mon det alligevel ikke vil være rigtigt at se lidt nærmere på, om der ikke kunne være grund til at beholde grænsen opad, til dels for at markere, at forældrene selv har pligt til at afholde en vis part af udgifterne i tilfælde af dannelsen af friskoler? Desuden blev ved revisionen af friskoleloven i foråret 1959 de 3 hidtil gældende rådighedssummer samlet til én sum, hvilket betød en vis solidaritet imellem friskolen i by og på land, hvad tilskuddets størrelse angår, og jeg tror, det vil have sin værdi at bevare denne solidaritet også under de nye tilskudsformer, så at de skoler, der eventuelt kunne opnå mere end 80 pct., gav afkald på det overskydende beløb til fordel for de skoler, der lå under 80 pct., og det så meget mere som de skoler, der kunne komme op på den høje tilskudsprocent, nok vil være blandt dem, der har lettest ved at klare økonomien.

Der er naturligvis også den mulighed, at man i loven fastsætter en bestemt tilskudsprocent for alle skoler. Det vil have den fordel, at en del af den beregning, der nu skal foretages, kan undgås; men om det vil være en vej, der er farbar, er en anden sag. Men det er ting, som vi bedst kan drøfte, når forslaget henvises til udvalg, hvilket jeg gerne vil anbefale.

Fra vor side er vi rede til at deltage i udvalgsarbejdet, hvor vi må kunne finde frem til en ordning af friskolornes forhold, der fortsat giver dem rimelige arbejdsvilkår.

Ellen Strange Petersen: Da det konservative folkepartis ordfører i denne sag,

[Ellen Strange Petersen.]

det ærede medlem hr. Jacob Pedersen, er syg, skal jeg på partiets vegne fremføre et par bemærkninger om det foreliggende lovforslag.

Vi giver tilsagn om velvillig behandling. Som den højtærede undervisningsminister mener vi, at de private skoler er et sundt element i samfundet, at de betyder en nyttig konkurrence med de offentlige skoler, og at de er med til at modarbejde de bestræbelser for ensretning af menneskene, som man ellers i stadig stigende grad støder på i samfundet. Derfor hilser vi med tilfredshed, at der bydes på en god tilskudsordning, der samtidig betinger, at elevernes forældre selv må betale en part for at værne om de private skolers egenart.

Man har ventet temmelig længe på dette lovforslag, og for de skoler, det berører, vil det være en lettelse endelig at få faste retningslinjer at budgettere efter. Det er svært på grundlag af forslaget at overskue, om den foreslåede fordeling vil være den helt retfærdige — heri er jeg fuldstændig enig med det ærede medlem hr. K. B. Andersen — eller om det skulle vise sig, at en vis kategori af byskoler står i fare for at blive forfordelt.

Når man læser de meget omfattende ministerielle bemærkninger, som ledsager lovforslaget, får man en fornemmelse af, at de hidtidige bestemmelser har været endda usædvanlig komplicerede, og at selv ministeriet har svært ved at foretage nøjagtige sammenligninger mellem det bestående og det foreslåede. Jeg håber, man kan trænge dybere ind i dette emne i det kommende udvalgsarbejde.

Jeg hilser med glæde, at der tilstræbes forenkling af administrationen, og at der afsættes et rådighedsbeløb til at bøde på overgangsvanskelighederne.

I denne første runde har jeg et par spørgsmål og kommentarer til den højtærede undervisningsminister. Lovforslaget om tilskud til friskoler berører i hvert fald 4 skoleformer. For det første de egentlige friskoler, der kun omfatter hovedskoleklasser, for det andet hovedskoleklasser ved enkelte private gymnasieskoler, for det tredje øvelsesklasser ved private seminarier og endelig den store kategori af private realskoler, der har både underskole og

eksamensafdeling. Jeg finder det meget beklageligt, at de tre sidste skoleformer skal arbejde med hver to tilskudslove, og jeg mener, vi skal stræbe imod, at hver skoleform kun får én tilskudsordning at arbejde med. Jeg er godt klar over, at man næppe kan komme igennem med dette ved det foreliggende lovforslags behandling, men man bør efter min mening allerede nu begynde at overveje en revision af lovene om tilskud til de forskellige skoleformer, så vi i en ikke alt for fjern fremtid kunne opnå en nyttig forenkling også på dette område.

I denne forbindelse vil jeg gerne spørge den højtærede minister, hvorledes pensionsordningen er tænkt for f. eks. de private realskolars lærerpersonale. Der står, at lærerne skal være tilknyttet vedkommende skoles pensionskasse. Er det for en realskole med begge skoleformer realskolens eller friskolens?

Endvidere vil jeg spørge, om de periodevise udbetalinger af lærerlønstilskud til realskolerne er tænkt som månedlige udbetalinger. Hvis det ikke er tilfældet, vil mange skoler komme i en alvorlig likviditetskrise, hvilket ikke harmonerer med den velvilje, man ellers hævder at nære over for den private skole. Hvis det er meningen, at tilskuddene skal udbetales pr. måned, vil jeg gerne have det præciseret i loven.

Endelig vil jeg spørge, om den højtærede minister har tænkt på at foreslå en tilskudsordning for de private skksamenskursus, der ikke har hovedskole. Nu har vi efterhånden været raden rundt med love om tilskud til realskoler, seminarier og gymnasier, men disse kursus har hidtil måttet leve på årlige bevillinger. Bør de ikke også have fastere rammer for deres eksistens? Vi er jo alle enige om, at al undervisning, der tjener et nyttigt formål, bør opmuntres og støttes.

Helge Larsen: Jeg behøver på dette tidspunkt af debatten ikke at gå i enkeltheder med hensyn til dette lovforslag, men kan indskrænke mig til at takke den højtærede minister for de enkle og klare regler, som her er opstillet, der vil gøre det lettere for de private skoler at overse, hvilke tilskud de kan regne med. Jeg skal hermed anbefale lovforslaget til velvillig behandling.

Gøting: Jeg skal heller ikke gøre det langt.

Jeg kan på mit partis vegne give tilslutning til det foreliggende lovforslag, specielt under hensyn til, at målet er at skabe en tilskudsordning, som er lettere og mere rationel at arbejde med end den, vi har, og en ordning, som ikke slæber halvandet år bag efter dagen i dag. Jeg har forstået, at ordningen vil betyde større ligestilling mellem friskolerne på landet, i købstæderne og i København, og det er jeg tilfreds med. Spørgsmålet er blot, om det er det helt rigtige, man har fundet frem til, men det må kunne klares i udvalget.

Petra Petersen: Heller ikke den kommunistiske gruppe har noget at indvende mod det foreliggende lovforslag. Vi skal gerne støtte det.

Undervisningsministeren (Jørgen Jørgensen): Jeg kan takke alle ordførerne for den velvillige stilling, de har taget til lovforslaget.

Det er rigtigt, som det ærede medlem hr. K. B. Andersen sagde, at der er sket store ændringer i folketingets debat om friskolerne fra syvne tider og til nu. Friskolerne har i andre situationer og til andre tider været et stort stridsspørgsmål, hvad de altså ikke er mere. Nu er man fra alle sider enig om, at friskolerne har en opgave inden for dansk skolevæsen, at de betyder noget inden for dette, og at friskolerne må have en sådan økonomisk støtte, at de bliver skoler for alle; det skal ikke være et spørgsmål, om forældrene har råd til at betale et uforholdsmæssig stort beløb for at kunne gøre brug af den frihed til selv at bestemme om børnenes undervisning, som friskoleloven er udtryk for.

Jeg er dog enig i den betragtning, som er gjort gældende, at det må være sådan, at de, der sender deres børn til en friskole, og den kreds, der opretter en friskole, må bringe et offer. Det er også hensigten, selv med de forbedrede tilskudsregler, der nu gennemføres, at forældrekredden, skolekredsen, må betale et bidrag for at holde skolen i gang.

Vi har for at gøre det hele mere enkelt og rationelt tænkt os at stryge det loft, der hidtil har været over tilskuddet, men

jeg er selv ikke uden betænkeligheder ved, at det sker for de skolers vedkommende, som ikke er selvejende institutioner. Jeg tror, det er meget rimeligt, at vi overvejer nærmere i udvalget, om der skal være visse regler, hvorved man sikrer, at der ikke af private skolefolk tjenes penge på at holde friskole, for det er jo ikke tanken. Vi har ment, at sikkerheden for, at tilskuddet ikke kommer højere op, end at der altid bliver et beløb at betale for forældrene, ligger i, at man sætter det samme tilskud til lønningerne, som folkeskolen får, og derudover kun betaler halvdelen af, hvad det koster i den offentlige skole, til fordeling pr. barn. Friskolerne får altså til deres rådighed et lærerlønstilskud, der svarer til folkeskolens, men derudover kun halvdelen af det beløb, det i øvrigt koster folkeskolen at drive skole. Deri skulle for så vidt ligge sikkerhed for, at en skole ikke kan blive en forretning, ikke noget, man tjener penge på; men det er muligt, at man skal sætte en topgrænse, som ikke kan overskrides.

Når spørgsmålet er kommet frem allerede i år — loven skulle jo ellers ikke revideres før næste år — skyldes det, at da vi stod over for at skulle udregne tilskuddene på grundlag af de hidtil gældende regler, hvor de beløb, der var til rådighed, havde relation til udgifter, der lå 1½ år tilbage, viste beløbene sig at blive så små, at de nye tilskud til friskolerne ikke ville betyde nogen forbedring. Jeg mente derfor, det var rimeligt med det samme at tage spørgsmålet om en ændring op, således at det tilskud, der skulle ydes friskolerne, kom til at stå i et mere rimeligt forhold til de rent faktiske udgifter for øjeblikket til den offentlige skole og til skoleundervisning i det hele taget.

Det ærede medlem hr. K. B. Andersen spurgte, om man kunne sige, at det offentlige sparer penge ved, at friskolerne eksisterer. Jeg tror ikke, man skal se på sagen ud fra det synspunkt. Det offentlige har jo til enhver tid pligt til at tage imod de børn, der går i en friskole, hvis disse børn indmeldes i den offentlige skole. Jeg tror, man må betragte sagen ud fra det synspunkt, at der efter vor grundlov består en ret for forældre til selv at tage ansvaret for undervisningen af deres børn, og skal der være mening i det, må tilskudsreglerne

[Undervisningsministeren.]

være af en sådan karakter, at denne adgang ikke blot er formel, men reel. Samtidig er det godtgjort igennem tiderne, at friskolerne rent pædagogisk har haft en ikke ringe betydning for den samlede skole — altså også for den offentlige skole — og af den grund mener jeg godt, det kan forsvares, at der ofres ikke helt små beløb på denne skoleform.

Det ærede medlem hr. K. B. Andersen nævnte endvidere spørgsmålet om de nye klasser i realskolerne, som vil komme ind under friskoleloven. Det ordnede vi ganske enkelt, da realskoleloven blev gennemført, ved at bestemme, at til alle klasser under 14 år skulle der ydes tilskud efter friskoleloven. Det vil sige, at skolerne gik ind under de vilkår, som friskolerne hidtil havde haft, og det betød på nogle områder en forenkling i forhold til det bestående. Vi har altid godkendt de private skoler, når de var fuldt udbyggede skoler med børn fra 7 til 14 år, men vi har ikke hidtil anerkendt en privatskole som en samlet skole, der kunne komme ind under friskolelovens regler, hvis den ikke havde børn i alle aldersklasser. Det nye var, at man nu kunne tage 6. og 7. klasse ind under friskolelovens tilskudsregler, hvad man ikke hidtil havde kunnet gøre, men dette indebærer også, at disse 6. og 7. klasser ikke kan blive forberedelsesklasser til realskolen. Det er friskoleklasser, og der kan ikke stilles betingelser for optagelse af børn i disse klasser med hensyn til, om de er egnede til at gå i realskolen. Der må være fri adgang for alle børn til de underskoleklasser, som realskolerne har. Det har vi også ved alle drøftelser gjort realskolernes folk opmærksomme på.

Det er meget muligt, at vi rent teknisk kunne have udformet lovforslaget anderledes, så det havde været mere overskueligt, men det må vist kunne ordnes i udvalget ved, at man ser på den gældende friskolelov og de bekendtgørelser, der er udstedt i forbindelse med denne lov. Man kan da afgøre, hvordan loven skal se ud, når den endelig skal ud til befolkningen; jeg tror også, det er nyttigt at have det hele samlet i én lov i stedet for, at man skal finde flere love frem for at finde ud af, hvilke regler der er gældende.

Det ærede medlem hr. Kr. Juul nævnte 80 pct.-reglen i folkeskoleloven med henblik på distriktsskolernes bevarelse og spurgte, om jeg mente, der var grundlag for at ændre denne regel. Det ville jeg være betænkelig ved, men jeg er i og for sig ikke uenig med det ærede medlem om, at de 80 pct. vistnok ligger i overkanten af, hvad der er rigtigt. Der skulle måske nok i fjor have været sat en lidt lavere procent. Det har nemlig overrasket mig noget, at sognerådene nogle steder har taget det så rigoristisk, at de overhovedet ikke har villet tage hensyn til en afstemning, der gav udtryk for, at 78-79 pct. af befolkningen ønskede skolen bevaret. Det er jo kun et spørgsmål om udsættelse til efter et valg, hvorefter befolkningen på stedet må træffe det endelige valg. Meningen var vel ikke, at man skulle sige som så: hvis ikke der er nøjagtig 80 pct., men kun f. eks. 79,2 pct., skal sognerådet ikke tage hensyn dertil. Det behøver det ikke efter loven — det må vi bøje os for, ikke med særlig glæde, men vi holder naturligvis loven — men jeg havde som sagt ventet, at alle sogneråd i højere grad havde betragtet afstemningen som vejledende og ikke havde hængt sig så meget i decimalerne. Det hele er jo en udsættelse, og man får en klar afgørelse, når der foregår et nyt valg. Jo nærmere vi kommer til et sognerådsvalg, des mindre betydning vil 80 pct.-reglen få. Den har efter min mening ikke været uden betydning, og i diskussionen landet over tror jeg også det har haft sin værdi, at man har haft denne regel at henvise til.

Det ærede medlem mente, at den nye skolelovs gennemførelse med et mere centraliseret skolevæsen ville føre til, at der oprettes flere friskoler. Det er muligt, men det ville jeg i og for sig ikke finde særlig glædeligt. Man skal ikke oprette en friskole, fordi man er utilfreds med den bestående offentlige skole, med, hvor den skal ligge, eller hvor stor den skal være. Der må være en idé bag en friskole. En friskolekreds, der skal bære en friskole, vil ikke være særlig egnet til at føre en sådan skole igennem, hvis den kun består af nogle mennesker, der har fundet sammen, fordi de er utilfredse med den placering, den offentlige skole har fået i kommunen. At der vil opstå nogle friskoler i den anledning,

[Undervisningsministeren.]

tror jeg man må se i øjnene, men jeg tror ikke, det bliver mange, og det ønsker jeg heller ikke.

Den ærede konservative ordfører (Ellen Strange Petersen) ønskede, at der skulle gøres forsøg på at få alle bestemmelserne om tilskud til de private skoler samlet. Det drøftede vi temmelig indgående i fjor, da lovene om støtte til de private skoler blev vedtaget, og det må stadig være et mål, vi stræber henimod. Det, der her foreslås, vil, hvis det vedtages, under alle omstændigheder betyde en stor forenkling af selve friskoleloven i forhold til det nugældende. Vi må så undersøge, hvornår vi kan gå videre.

Jeg tror ikke, der vil opstå problemer med hensyn til pensionskassen. Hvad angår forskudsudbetalingen, er det muligt, at de private realskoler ikke til deres underskoler kan få pengene lige så hurtigt som hidtil; de har nemlig i sammenligning med alle andre skoleformer haft en særdeles gunstig stilling, idet de har fået deres tilskud udbetalt forskudsvis pr. måned, medens friskolerne hidtil har måttet vente op til halvandet år. Det, der sker nu, vil for friskolerne være et stort fremskridt, men man kan ikke være sikker på, at det på samme måde vil være en fordel for realskolerne. Vi vil imidlertid bestræbe os for, at tilskuddene udbetales så tidligt som muligt. Nu rykker vi jo det hele frem, så at man får tilskuddene i forhold til de løbende udgifter, og det tror jeg i hvert fald friskolerne vil være særdeles tilfreds med.

Jeg takker alle ordførerne for den velvilje, der er kommet til udtryk. Jeg tror, det vil være af betydning, at vi forholdsvis hurtigt kan få lovforslaget gennemført, og efter det, der er sagt her i dag, går jeg ud fra, at det vil kunne ske med enstemmig tilslutning.

K. B. Andersen: Jeg vil takke den højtærede minister for det meget klare svar vedrørende 6. og 7. klasserne i de private skoler. Jeg synes, det er af stor værdi at få sagt så klart og utvetydigt, som det blev sagt her, hvor linjerne må ligge, sådan som hele skolesituationen nu er.

Jeg er helt enig med ministeren i, at vi ikke skal se på denne lovgivning ud fra det synspunkt, om det offentlige sparer ved at

have tingene ordnet på denne måde; den bør betragtes ud fra helt andre og større perspektiver. Når jeg berørte spørgsmålet, var det, fordi man meget ofte, når talen er om, hvad det offentliges penge går til, og der peges på de mange penge, der ligger i disse forslag, får det svar: ja vel, men der spares ved, at børnene ikke skal gå i de offentlige skoler, som er forpligtet til at tage imod dem. Det var heroverfor, Hartling, den tidligere undervisningsminister, gjorde gældende, at så enkelt kan man ikke stille tingene op, for der er en række tilfælde, hvor det ikke passer. Men jeg er altså helt enig med ministeren i, at det er ikke den betragtning, man skal lægge til grund, og det håber jeg også fremgår af mine udtalelser i første omgang.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

K. B. Andersen: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov for Færøerne om skolelæger.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 2891, fremsættelsen i tidenden sp. 2750).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Dupont: Forslag til lov for Færøerne om skolelæger er i sit indhold på linje med den tilsvarende lovgivning i den øvrige del af riget. Der er grund til at takke den højtærede undervisningsminister for fremsættelsen af det foreliggende lovforslag, som, hvis det vedtages, vil bevirke, at de færøske børn på dette område stilles lige med børnene i den øvrige del af riget. Forslaget er fremmet af rigsombudsmanden og godkendt af det færøske landsstyre. Der er som sagt her tale om at ligestille de færøske